

6. *Лахманн, Р.* Риторика и диалогичность в мышлении Бахтина / Р. Лахманн // Риторика. – 1996. – № 1 (3).

7. *Лотман, Ю.* Внутри мыслящих миров / Ю. Лотман. – СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2018. – 448 с.

8. *Михеев, М. Ю.* Дневник как эго-текст (Россия, XIX–XX) / М. Ю. Михеев. – М. : Водолей Publishers, 2007. – 264 с.

9. *Степанов, Ю. С.* Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип Причинности. (Язык и наука конца XX века : сб. статей. – М. : РГГУ. – 1995. – 432 с.

10. *Тюпа, В. И.* Нарратология как аналитика повествовательного дискурса / В. И. Тюпа. – Тверь, 2001. – 58 с.

Алена Дзенісенка
(Мінск)

ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫЯ І КРЫТЫЧНЫЯ АРТЫКУЛЫ М. ГАРЭЦКАГА: АГЛЯД (ПА МАТЭРЫЯЛАХ ФОНДУ ЦНБ НАН БЕЛАРУСІ)

На прыкладзе экзэмпляраў з фондаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (далей ЦНБ НАН Беларусі) разглядаюцца публіцыстычныя творы Максіма Гарэцкага «нашаніўскага», смаленскага, віленскага перыядаў.

Фонды Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі захоўваюць багатую творчую спадчыну класіка беларускай літаратуры, аднаго з заснавальнікаў сучаснай беларускай прозы Максіма Гарэцкага. У скарбніцы бібліятэкі шмат прыжыццёвых выданняў твораў пісьменніка, на старонках якіх прысутнічаюць кніжныя знакі ў выглядзе дарчых надпісаў і ўладальніцкіх запісаў. Напрыклад, на экзэмпляры «Невялічкага беларуска-маскоўскага слоўніка», выдадзенага пад рэдакцыяй Янкі Станкеўчыка ў друкарні «Віленскага Выдавецтва» (1919 г.), прастаўлены аўтограф Максіма Гарэцкага.

Акрамя асобных выданняў, у аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў захоўваецца рукапісны архіў пісьменніка (Фонд № 7 «Гарэцкі М. І.»), які быў падараваны ў 1975 годзе Фундаментальнай бібліятэцы Акадэміі

навук БССР (зараз ЦНБ НАН Беларусі) нашчадкамі пісьменніка. У 1977 годзе бібліятэка атрымала матэрыялы архіва Максіма Гарэцкага ад яго дачкі Гарэцкай Галіны Максімаўны. Гэта творчыя матэрыялы Максіма Гарэцкага, матэрыялы аб ім, лісты да жонкі (1935–1936 гг.), фотаздымкі за 1911–1925 гг. і інш. У 1982 годзе ад Галіны Максімаўны Гарэцкай паступіў дадатковы архіўны матэрыял пісьменніка ў выглядзе фотакопій з яе паясняльнымі подпісамі. У дадатковы вопіс № 3 увайшлі страхавыя копіі творчых дакументаў пісьменніка: замалёвак, дзённікавых запісаў, чарнавікоў апавяданняў, драматычных сцэнак, фрагментаў зборнікаў, матэрыялаў да аповесці «Камароўская хроніка».

На жаль, шмат архіўных дакументаў М. Гарэцкага ў выглядзе фотакопій. Сярод архіўных матэрыялаў захоўваюцца кнігі з аўтографамі Якуба Коласа – на экзэмплярах паэмы «Сымон-Музыка» (1925), зборніку «Казкі жыцця» (1928). Гэта дарчыя надпісы аўтара, адрасаваныя Максіму Гарэцкаму.

Публіцыстычныя творы Максім Гарэцкі пісаў на працягу ўсяго свайго жыцця. У раннім перыядзе сваёй творчасці Максім Гарэцкі вызначаўся не толькі апавяданнямі і драматычнай аповесцю, але і публіцыстычнымі артыкуламі. Першыя свае публіцыстычныя і крытычныя артыкулы малады пісьменнік змяшчаў на старонках «Нашай Нівы». Агульнавядома, што ў якасці карэспандэнта газеты «Наша Ніва» Максім Гарэцкі пачаў выступаць з 13 (26) верасня 1912 года. Публіцыстычныя матэрыялы, напісаныя М. Гарэцкім для «Нашай Нівы», звычайна пазначаны як «нататкі». Яны выходзілі ў пастаяннай рубрыцы «З Беларусі і Літвы». Паводле даследавання Т. М. Дасаевай «Летапіс жыцця і творчасці Максіма Гарэцкага» (Мінск, 1993), у «Нашай ніве» было надрукавана звыш адзінаццаці публіцыстычных артыкулаў Максіма Гарэцкага, сярод іх: «Нашы», «Будзённыя з’явы», «Не глядзелі б вочы», «Весткі з Горак», «Краіна добрых абычаеў», «Модныя абычаі» (1913) і інш.

Разгледзім першыя два артыкулы, апублікаваныя ў «Нашай Ніве» у 1912 годзе.

Першая публікацыя М. Гарэцкага ў «Нашай Ніве» – невялікая нататка ў рубрыцы «З Беларусі і Літвы» – пра «прыёмную пару» ў Горацкае каморніцка-агранамічнае вучылішча. Аўтар паведамляе пра заснаванне вучылішча, аналізуе геаграфію прытоку студэнтаў. Падаецца фактычная інфармацыя, што адбыўся набор у вучылішча: «У гэтым гаду

у дзьверы тутэйшага каморніцка-агранаміцкага вучылішча стукалося 250 хлапцоў, калі не лічыць тых, каторыя не экзамінаваліся пасья дохтарскага агляду. 232 хлопцы прасіліся у першу падгатавіцельну клясу, а рэшта у першу спеціальную. З гэтага ліку хлапцоў залічаны вучнямі усяго 36...». І далей па тэксце відавочна, што мэтай М. Гарэцкага было не толькі праінфармаваць, але і захаваць хлопчыкаў з вясковай беднаты ісці вучыцца: «І с кожнага боку выгодна вучыцца тут дзецям вясковых небагатых гаспадароў, бо у падгатавіцельную клясу прымаюць тых, што акончылі двуклясную народную школу, а калі хлопчык патрапіць у вучні, дык яму, калі ён сам мала мае грошы дзеля пражыцця у Горках і добра вучыцца, даюць стэпэндыю. А вучаць ня толькі каморніцтва, але і таго, як кіраваць вясковай гаспадаркай і шмат чаго іншага. (Беларус.)»¹ [7, с. 4].

У другой публікацыі газеты «Наша Ніва» пад традыцыйнай рубрыкай «З Беларусі і Літвы» змешчаны чарговы матэрыял з «г. Горкі. Магілеўск. губ.», у якім распавядаецца пра штогодні кастрычніцкі кірмаш. Па сутнасці гэта рэпартаж з дакладна выяўленым адлюстраваннем падзей, аналізам і адкрытымі ўласнымі каментарыямі. Насамрэч М. Гарэцкі быў непасрэдным удзельнікам гэтага мерапрыемства. Спачатку чытач уводзіцца ў атмасферу гэтай падзеі: распавядаецца, што кірмаш не заладзіўся ад самага пачатку, адбываецца спроба высветліць магчымыя прычыны дрэннага гандлю: «У гэтым гаду з'езд селян быў малы; і кірмаш выйшоў зусім дрэнны. Вінаваціць трэба пагоду. У нас ад пачатку месяца жніўня і аж да самага кастрычніка ішлі дажджы і было сьцюдзёна. Дарогі папсуваліся, і меж селян мала хто пацікавіўся паехаць на кірмаш. Дый таго, хто паехаў, турбацыя была дарэмна, бо ў самы кірмашовы дзень пайшоў дождж, зрабілася грязь, – дык які ўжо тут торг... І ва усім вінавацяць селяне мокрае надвор'е, бо шмат яравога збожжа і сена пагніло на палёх, а лён, каторы пабралі, ды не пасьпелі да дажджа сабраць с поля, пачарнеў і выцек... Толька і хваляцца селета людзі бульбай. (Беларус.)». І далей аўтар каменціруе агульны настрой прысутных на ярмарцы, якія, нягледзячы на надвор'е, «...гарэлку пілі на кірмашы, як усягды, калі ня лепей. Народ навакал жывець небагата, бо землі мала, а фабрычна-заводскага промыслу ці якога іншага німа і да жылезнаго шляку далёка, а гарэлкі пьець тутэйшы селянін надта многа.» [8, с. 4].

Газета «Наша Ніва» ў той час стала значным асветніцкім і навуковым цэнтрам. Пры ёй дзейнічалі знакамітыя бібліятэка і музей,

¹ Арфаграфія і пунктуацыя захаваны.

працавала ўласнае кніжнае выдавецтва. Менавіта ў гэтым культурным асяродку ў 1913 г. было створана цудоўнае выданне – «Калядная пісанка». Выдала яго друкарня Марціна Кухты, дзе быў апублікаваны першы нумар газеты «Наша ніва».

У фондах ЦНБ НАН Беларусі захоўваецца зборнік «Калядная пісанка. 1913 год» (Вільня, 1913), у якім сярод твораў беларускіх пісьменнікаў змешчаны артыкул М. Гарэцкага «Наш тэатр» (1913). Гэта грунтоўны крытычны артыкул з аналізам тагачаснай беларускай літаратурнай і тэатральнай творчасці. Пісьменнік напісаў яго ў Вільні, калі прыехаў туды на працу ў 1913 г. У гэтым артыкуле ён праявіў сябе як тэарэтык-публіцыст, зацікаўлены пытаннямі развіцця айчыннага драматычнага мастацтва і культуры ў цэлым. Аўтар адлюстравав адметную тэатральную прыроду беларусаў, іх асаблівую тэатральную адоранасць.

Сярод публіцыстыкі ў гэты перыяд вылучаецца артыкул «Развагі і думкі» (1914), які быў надрукаваны ў зборніку «Вялікодная пісанка. 1904–1914» (Вільня: Друкарня Марціна Кухты, 1914). Артыкул «Развагі і думкі» пачынае новую старонку дзейнасці Максіма Гарэцкага ў ранні перыяд. Пісьменнік уздымае пытанні пра беларускі рух, ролю творчай інтэлігенцыі ў нацыянальным адраджэнні, закранае праблемы развіцця мовы і літаратуры. Развіццё любой нацыянальнай культуры немагчыма без развіцця мовы, якая з'яўляецца неад'емнай часткай духоўнай скарбніцы нацыі. Стаць незалежнай нацыяй, захаваць сваё месца сярод многіх народаў свету беларусы змогуць толькі праз сваю родную мову, бо гэта – душа народа, багацейшая культурная спадчына. Пытанне аб беларускай мове ў час нацыянальнага культурнага руху было адным з галоўных, таму што нацыянальнае слова доўга знаходзілася ў заняпадзе, забаранялася ўладамі. Пісьменнік лічыць, што любоў да мовы трэба зацікавіць кніжкай «праз выбраныя народныя ж казкі, цікавейшыя песьні, прыслоўя, перэказы-прэданьня, легенды, жартлівыя народныя апаведаньня...» [5, с. 49].

Такім чынам, грунтоўныя артыкулы М. Гарэцкага «Наш тэатр» і «Развагі і думкі» накіраваны на неабходнасць развіцця беларускіх школ, тэатра, перыядычнага друку, выдавецкай справы. Паказаць свету, што такое беларускі народ і якія сілы ён мае, – вось, на думку Гарэцкага, адна з самых істотных тагачасных задач нацыянальнай літаратуры і тэатра. Як згадвае даследчык творчасці пісьменніка Дзмітрый Бугаёў, гэтыя артыкулы даволі поўна і пераканальна выяўляюць эстэтычнае крэда М. Гарэцкага, яго разуменне асноўных праблем развіцця

нацыянальнай культуры, яго адносіны да беларускага нацыянальна-вызваленчага руху, яго грамадскую і літаратурна-мастацкую пазіцыю ў шырокім сэнсе слова, коротка кажучы – яго светапогляд [2, с. 44–45].

У смаленскі перыяд сваёй дзейнасці пісьменнік апублікаваў на старонках друку шмат рускамоўных публіцыстычных артыкулаў. Кастрычніцкія падзеі 1917 г. Максім Гарэцкі сустрэў у Смаленску, працаваў камендантам жыллёвага аддзела Смаленскага Савета (да чэрвеня 1918 года). Супрацоўнічаў у газеце «Западная коммуна» (1918, № 266), афіцыйным органе выканкама Саветаў Заходняй вобласці. Газета выходзіла на рускай мове з 24.11(7.12).1917 пад першапачатковай назвай «Известия Смоленского Совета Рабочих, Солдатских и Крестьянских депутатов» (з канца красавіка 1918 г. – «Известия исполнительного комитета Советов Западной области и Смоленского Совета рабочих, солдатских и крестьянских депутатов»; з № 262, лістапад 1918 г., мела назву «Западная коммуна». У гэтым выданні пад яе першапачатковай назвай «Известия Смоленского Совета Рабочих, Солдатских и Крестьянских депутатов» пісьменнік пад псеўданімам Дед Кузьма змяшчаў пераклады сваіх мастацкіх твораў, у тым ліку напісанае яшчэ ў 1916 г. апавяданне «Асілак» (у газеце пад назвай «Легенда о богатыре»), аповесць «За што?» і – публіцыстычныя артыкулы. Сярод іх – «Будем жить!», «Кое-что о нашем быте», «Или вас нет? (Открытое письмо духовенству)», «О квартирах и прочем», «Жилищный совет», «О четырех категориях», «Нарвские казармы 1-го октября», «Университет Западной коммуны», «В отделе снабжения», «В Доме труда» і іншыя (1918) [3, с. 4].

Артыкулы Максіма Гарэцкага актыўна і ўражліва адклікаюцца на грамадскія падзеі, у іх малады пісьменнік выказвае свой светапогляд. Паводле даследчыка Міхася Мушынскага, падтрымка Гарэцкім асобных палажэнняў большавіцкай праграмы тлумачыцца тым, што яны шмат у чым сугучныя інтарэсам сацыяльна прыгнечаных мас: «У маладога пісьменніка, які не прайшоў сур'ёзнай школы палітычнай барацьбы, не меў надзейнай палітычнай загартоўкі, зусім натуральна магла нарадзіцца рамантычная вера, светлая надзея на тое, што большавіцкая ўлада дапаможа беларускаму народу адрадзіць уласную дзяржаву, на новым этапе гістарычнага развіцця распачне нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва...» [6, с. 143]. Напрыклад, у сваім артыкуле «Няхай жыве камуністычная Беларусь» М. Гарэцкі, абапіраючыся на

выказванне З. Жылуновіча, рабіў выснову: «Тов. Жилунович на страницах редактируемой им газеты «Дзянніца» с присущим ему талантом беспощадно бичевал разных белорусских проходимцев. Он непрерывно бил в набат белорусскому пролетариату, что ни сверхдоброта пана Скирмунта, ни фанатизм возродителей Белоруссии соглашательского толка ничего не принесут белорусским трудящимся массам, кроме горя и позора. Спасение – в коммунизме и единении с коммунистами Советской России.» [4, с. 224].

Разгледзім артыкул М. Гарэцкага «Или вас нет? (Открытое письмо духовенству)», у якім аўтар ліста Дзед Кузьма горача вітае дэкрэт пра аддзяленне царквы ад дзяржавы. Але чаму айцы царквы, ставіць пытанне Дзед Кузьма, не вітаюць гэты гістарычны акт? Наадварот, з іх боку робяцца практычныя захады для падбухторвання вернікаў супраць новай улады, якая, маўляў, забараняе маліцца. У артыкуле намаляваны партрэты папоў-падманшчыкаў: «Вот бежит, путаясь в архаическом одеянии развратненький и пошлый гад, отец Иван, богохульно носящий звание служителя Христа... Вот другой гад, упитанный и гладкий отец Петр... а вот третий гад, умнейший и сам неверующий, академик, отец Василий, мчит в тиснение листки с воззванием о прекращении «гонения» на церковь... Вот и четвертый гад, безнравственный и скверный (кто этого не знает?) отец Николай, взобравшись на амвон, вопит, что большевики изгоняют его из училища как законоучителя и ведут там нравственность народную к падению.» [3, с. 12]. Аўтар звароту пераконвае царкоўныя вярхі ратаваць гонар і чысціню праваслаўнай веры. Пазіцыя Дзеда Кузьмы накіравана на падтрымку той палітыкі, якую праводзілі ў дачыненні да рэлігіі бальшавікі. І, як казаў у сваім даследаванні творчасці М. Гарэцкага Міхась Мушынскі, «напэўна, не ўяўляў на пачатку 1918 г. аўтар «Руни», «Антоня», што пройдзе зусім мала часу і на тэрыторыі былой Расійскай імперыі будуць разбураны тысячы цэркваў, зачынены сотні манастыроў...» [6, с. 148]. У сваіх публіцыстычных артыкулах М. Гарэцкі часта выказваўся даволі пэўна, рашуча, у духу патрабаванняў рэвалюцыйнай эпохі, але гэта не азначала, што яго слова абавязкова было асабістым перакананнем.

М. Гарэцкі па запрашэнні В. Кнорына супрацоўнічаў з газетай «Звезда». Тады яна выходзіла ў Смаленску на рускай мове як орган Паўночна-Заходняга абласнога камітэта партыі. Так, у пачатку 1919 года Гарэцкі апынуўся ў Мінску. Вядома, што ў лютым гэтага ж

года ствараецца аб'яднаная Літоўска-Беларуская рэспубліка са сталіцай у Вільні. У сувязі з гэтым рэдакцыя «Звязды» пераязджае ў Вільню. Захоп горада польскімі вайскамі ў красавіку 1919 года перашкодзіў пісьменніку вярнуцца ў Савецкую Беларусь. У Вільні Гарэцкі настаўнічаў у гімназіі, выкладаў беларускую мову ў праваслаўнай духоўнай семінарыі, рэдагаваў газеты «Беларускія ведамасьці» (заснавальнік газеты і выдавец-рэдактар у верасні 1921 – студзені 1922 г.), «Наша будучыня», «Наша думка» (рэдактар у снежні 1920 – красавіку 1921 г.). У гэты перыяд на старонках друку было апублікавана шмат яго артыкулаў. Прынцыповае адрозненне віленскай беларускамоўнай публіцыстыкі ад рускамоўнай смаленскай у тым, што ў першай асвятляюцца розныя аспекты нацыянальнага пытання: становішча працоўных Заходняй Беларусі, якая на той час уваходзіла ў склад Польшчы; лёс беларускай культуры, мовы, нацыянальнай школы, друку і г. д. [6, с. 269].

У фондах аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі захоўваюцца газеты 20-х гадоў мінулага стагоддзя, дзе змешчаны нататкі, рэцэнзіі, артыкулы, мастацкія творы Максіма Гарэцкага віленскай пары. Сярод друку штотыднёвая грамадска-палітычная і літаратурная газета «Беларускія ведамасьці» (1921, № 1–16; 1922, № 1), газеты «Наша будучыня. Орган радыкальнае групы сацыялістаў» (1922, № 1–3; 1923, № 1–6). Пад псеўданімамі Дзед Кузьма і А. Мсціслаўскі, а таксама і пад уласным прозвішчам былі апублікаваны вострапраблемныя артыкулы ў газеце «Беларускія ведамасьці». За подпісам «А. Мсціслаўскі» надрукаваны «Эндэцыя выкрутасы» (1921, № 1, 14 верасня), «Беларускі касьцёл» (1921, № 2, 19 верасня), «Ніколі гэтаму ня бываць!» (1921, № 4, 3 кастрычніка), палітычны агляд «Беларуска-польскія адносіны» (1921, № 6, 17 кастрычніка), «Гдзе есць беларускасьць або нашы маленькія жаданні» (1921, № 8, 31 кастрычніка), «Варожая беларуская агітацыя» (1921, № 12–13, 9 снежня, у раздзеле газеты «Агляд друку»). У гэтым жа перыядным выданні пад псеўданімам Дзед Кузьма змешчаны публікацыі «Аб беларускай мове ў школе» (1921, № 1, 14 верасня), «Важны фронт» (1921, № 2, 19 верасня), «Беларусы, бярыцеся за грамадзкую работу» (1921, № 4, 3 кастрычніка, у раздзеле «Палітычны агляд»), «Падбухторываньне» (1921, № 16, 25 снежня, у раздзеле «Апошнія навіны»). Пад рэдкім псеўданімам М. Мышка апублікаваны дзве заметкі: «Вялейскі павет» і «Вёска Доўгае Вялейскага павету» (1921, № 10, 14 лістапада, у раздзеле «Карэспандэнцыя»).

У артыкулах сярод розных тэм уздымаюцца праблемы, звязаныя з нацыянальным адраджэннем. Так, у артыкуле «Аб беларускай мове ў школе» (Беларускія ведамасыці, 1921, № 1, 14 верасня) паведамлялася, што пэўныя колы віленскай грамадскасці, арыентаваныя на Польшчу, распачалі ў мясцовым друку палеміку – на якой мове павінна ісці вучоба ў школе. Максім Гарэцкі заняў па гэтым пытанні бескампрамісную пазіцыю: «Было-б дзіўным і глупым пытацца у расейца, ці хоча ён расейскай мовы ў сваёй школе? Было б вялікаю лухтою пытацца тое-ж самае у немца, француза, ці латыша, або эстонца. Чаму-ж гэта з дурнымі пытаннямі можна падходзіць толькі да цёмнага беларуса?.. Пэдагогічная навука даўно сказала свой прысуд, што навучаньне дзетак павінна адбывацца ў роднай мове, ў мове маткі»² [1, с. 4].

У артыкуле «Важны фронт» (Беларускія ведамасыці, 1921, № 2, 19 верасня) Максім Гарэцкі зноў гаворыць аб прычынах незайздроснага становішча беларускай школы на Віленшчыне, сярод якіх называецца пасіўнасць беларускага селяніна, які моўчкі назіраў за тым, як у многіх валасцях з беларускім насельніцтвам зачыняліся беларускія пачатковыя школы і адчыняліся польскія.

Свае раннія публікацыі Максім Гарэцкі змяшчаў у віленскай газеце дэмакратычнага кірунку «Беларуская думка», якая выходзіла з 28 красавіка да 27 ліпеня 1919 г. у Вільні на беларускай мове. Вышла 56 нумароў, потым газета была закрыта польскай акупацыйнай адміністрацыяй. У фондах аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі захоўваюцца нумары газеты «Беларуская думка» (1919 – № 4, 5, 13, 19, 22, 33, 35, 37, 38, 41, 44). На яе старонках пад крыптанімам М. Г. пісьменнік змясціў свой артыкул «Беларускае драматычнае пісьменства» (1919, № 4, 5), заметку «На ўгодкі па М. Багдановічу» (1919, № 13).

Такім чынам, віленскія публіцыстычныя артыкулы 20-х гадоў характарызуюць М. Гарэцкага як актыўнага барацьбіта з тымі, хто перашкаджаў паспяховаму развіццю беларускай мовы, культуры, абуджэнню нацыянальнай свядомасці беларусаў. А ўвогуле публіцыстычныя творы Максіма Гарэцкага дэманстравалі шырокі абсяг творчых пошукаў пісьменніка і яго нястрымнае жаданне быць сведкам і ўдзельнікам грамадска-палітычнага і культурнага жыцця.

---

² Арфаграфія і пунктуацыя захаваны.

Літаратура

1. Беларускія ведамасці. – Вільнюс : [б. в.], 1921. – № 1, 14 верасня (1 сеньбра). – С. 3–4.
2. *Бугаёў, Д. Я.* Максім Гарэцкі: [1893–1939 гг.] / Д. Я. Бугаёў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1968. – 163 с.
3. *Гарэцкі, М. І.* Публіцыстыка, 1918–1919 гг. / М. І. Гарэцкі ; уклад. В. Д. Селяменеў, В. У. Скалабан ; навук. рэд. М. І. Мушынскі ; Бел. навук.-даслед. ін-т дакументазнаўства і арх. справы, Нац. арх. Рэсп. Беларусь, Рэсп. фонд імя братоў Гарэцкіх. – Мінск: Бел.НДДАС, 2000. – 157 с.
4. *Гарэцкі, М. І.* Творы: Дзве душы: Аповесць. Апавяданні. П’есы. Літаратурная крытыка і публіцыстыка. Лісты / М. І. Гарэцкі ; АН БССР. Ін-т літ. імя Я. Купалы ; рэдкал.: А. М. Адамовіч і інш. ; рэд. М. І. Мушынскі ; уклад. і камент. Т. С. Голуб. – Мінск : Маст. літ., 1990. – 628 с.
5. *Горэцкі, М.* Развагі і думкі / Максім Горэцкі // Вялікодная пісанка. 1914 год. – Вільня : Друкарня Марціна Кухты, 1914. – С. 31–61.
6. *Мушынскі, М. І.* Падзвіжнік з малой Багацькаўкі: жыццёвы і творчы шлях Максіма Гарэцкага / Міхась Мушынскі ; [навуковы рэдактар А. М. Маркарэвіч] ; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, Філіял «Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы». – 2-е выд., выпраўленае і дапоўненае. – Мінск : Беларуская навука, 2013. – 542 с.
7. Наша ніва: першая беларуская газета з рысункамі. – Вільня : [б. в.], 1912. – № 37, 13 (26) верасня (сеньбра). – С. 4.
8. Наша ніва: першая беларуская газета з рысункамі. – Вільня : [б. в.], 1912. – № 43–44, 2 (15) лістапада. – С. 4.

Генадзь Кажамякін
(Мінск)

МАКСІМ ГАРЭЦКІ І ІГНАТ КАНЧЭЎСКІ: ДА 125-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ІГНАТА КАНЧЭЎСКАГА І 100-ГОДДЗЯ ЭСЭ «АДВЕЧНЫМ ШЛЯХАМ»

Разглядаючы творчасць Максіма Гарэцкага, мы нярэдка гаворым пра яго аповесць (у значнай ступені – раман) «Дзве душы» (1919). Гэты твор прынамсі скончаны ў Вільні, калі пасланы туды пісьменнік вымушаны быў застацца ў гэтым горадзе па ваенных абставінах. Галоўны яго герой – Ігнат Абдзіраловіч – стаўся нібы ўплывовым на асобу беларускага пісьменніка,